

عوامل تاثیرگذار بر عملکرد اساتید در تدریس دروس نظری از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان

محمد تقی بادله^۱، عبدالرحمان چرکزی^{۲*}، سید عابدین حسینی^۳، قنبر روحی^۴، اکرم ثناگو^۵، سید یعقوب جعفری^۶

۱- کارشناس ارشد بیهوشی، کارشناس ارشد آموزش زبان انگلیسی و کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، مربی گروه دروس عمومی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گلستان. ۲- دکترای تخصصی آموزش بهداشت، گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی گلستان. ۳- کارشناس ارشد پرستاری، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گلستان. ۴- کارشناس ارشد مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گلستان. ۵- دکترای پرستاری، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گلستان. ۶- کارشناس ارشد هوشبری، مربی گروه دروس عمومی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان

چکیده

زمینه و هدف: ارزشیابی اساتید به عنوان یکی از استراتژی های مهم برای ارتقای کیفیت آموزشی مورد توجه دانشگاههاست. این مطالعه با هدف تعیین ملاک های سنجش عملکرد اساتید در دروس نظری از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان انجام شد. **روش بررسی:** این مطالعه توصیفی- تحلیلی در سال ۱۳۸۷ بر روی ۳۳۰ دانشجوی رشته های مختلف تحصیلی دانشگاه علوم پزشکی گلستان که از طریق تصادفی (طبقه ای) نمونه گیری شدند، صورت گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه ای روا و پایا مشتمل بر ۶۳ سؤال بسته، در حیطه های عوامل حرفه ای، علمی و فردی بود. تجزیه و تحلیل داده ها از طریق نرم افزار آماری SPSS و از طریق آمار توصیفی و آزمون های آماری t مستقل، آنالیز واریانس و ضریب همبستگی پیرسون انجام گرفت.

یافته ها: نمونه ها ۷۳/۳ درصد (۲۴۲ نفر) دختر و ۲۶/۷ درصد پسر بودند. ویژگی های حرفه ای اساتید با میانگین 4.2 ± 0.22 ، مهم ترین عامل در ارزشیابی بود و ویژگی های علمی و فردی آنان به ترتیب با میانگین 4.55 ± 0.14 و 4.52 ± 0.86 در اولویت بعدی قرار داشتند. در بخش ویژگی های «توانایی اساتید در تفهیم درس» با میانگین 4.96 ± 0.76 ، در بخش ویژگی های علمی «توان علمی و دانش اساتید» با میانگین 4.57 ± 0.75 و در بخش ویژگی های فردی «صبر و حوصله و اخلاق خوب اساتید» با میانگین 4.68 ± 0.71 بیشترین نمره را به خود اختصاص دادند. ۶۲/۴ درصد معتقد بودند که در بیان نظراتشان صداقت دارند و ۵۹/۴ درصد نیز ارزیابی شان را قابل اعتماد دانستند.

نتیجه گیری: علی رغم مهم بودن ویژگی های علمی اساتید، توانایی وی در تفهیم درس و بیان شیوا از اهمیت بالایی در نزد دانشجویان برخوردار است. می توان از نظرات دانشجویان به عنوان یک بخش مهم از ارزشیابی اساتید استفاده کرد و همراه با آن نواقص و کاستی های موجود را شناسایی و مرتفع کرد.

کلید واژه ها: ارزشیابی، استاد، دانشجو، گلستان

*نویسنده مسئول: عبدالرحمان چرکزی، پست الکترونیکی: rcharkazi@yahoo.com

نشانی: گرگان، ابتدای جاده شصتکلا، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، دانشکده بهداشت، گروه بهداشت عمومی. تلفن: ۰۱۷۱)۴۴۲۳۳۳۰

وصول مقاله: ۹۰/۹/۸، پذیرش مقاله: ۹۱/۲/۲۳

مقدمه

ارزشیابی به لحاظ ماهیت و پیچیدگی های خاص خود، از گسترده ترین و جنجالی ترین موضوعات آموزشی است و در صورتی که به نحو صحیحی اجرا گردد، می توان براساس نتایج آن نقاط قوت و ضعف آموزش را مشخص نموده و در ایجاد تحول در نظام آموزشی گام های مثبتی برداشت (۱). مطالعات مختلف نشان داده اند که ارزشیابی های مستمر و مداخلات لازم براساس نتایج این ارزشیابی ها، تاثیر غیرقابل انکاری در بهبود روند آموزش در همه سطوح داشته است. با توجه به چنین اثراتی است که صاحب نظران بر کاربرد روش های امتحان شده و دقیق تر برای ارزشیابی نظر مثبت دارند (۲).

ارزشیابی اساتید به عنوان یک استراتژی مهم برای ارتقای کیفیت آموزشی مورد توجه دانشگاههاست؛ به همین جهت مراکز آموزش عالی برای تعیین شایستگی اساتید خود ملاک-هایی را تعیین می کنند و بدین وسیله عملکرد آنان را از طریق فرآیندی مدون مورد ارزشیابی قرار می دهند. هدف این نوع ارزشیابی ها، بهبود نحوه تدریس و ارتقای اثربخشی آن است (۳). متخصصان معتقدند که ارزشیابی اساتید، یکی از پیچیده ترین انواع ارزشیابی هاست و علت پیچیدگی آن را کم-اعتباری و بی دقتی وسایل و روش های سنجش و اندازه-گیری مورد استفاده دانسته اند؛ زیرا شیوه های بکارگرفته شده، روش ارزشیابی و منابع اطلاعاتی حاصل نمی تواند اطلاعاتی دقیق و بی غرضانه ای را ارائه نماید. به همین دلیل پیشنهاد کرده اند که برای قضاوت نهایی، ترکیبی از اطلاعات ارزشیابی مورد استفاده قرار گیرد (۴). از متداول ترین روش های ارزشیابی فعالیت آموزشی اساتید در بیشتر کشورها از جمله ایران، ارزشیابی توسط دانشجویان است (۵).

به اعتقاد بعضی از نویسندگان، ارزشیابی های دانشجویی تنها منبع ملموس و بهترین نوع ارزشیابی ها هستند، زیرا دانشجویان تنها افرادی هستند که به طور مستقیم توسط استادان آموزش داده می شوند و بنابراین برای ارزشیابی از فعالیت های آموزشی آنان در بهترین شرایط قرار دارند (۶). بر طبق یک مطالعه انجام گرفته در بیش از ۶۰۰ دانشکده، نتایج نشان داد که بکارگیری ارزشیابی دانشجویان از اساتید

روند صعودی پیدا کرده و از ۲۹ درصد در سال ۱۹۷۳ به ۶۸ درصد و هم اکنون به ۸۶ درصد در سطح دانشکده های مورد بررسی افزایش یافته است و هیچ یک از روش های ارزشیابی تا به این حد رشد نداشته است (۷). در مطالعه انجام شده در اهواز توسط شکورنیا و همکاران (۱۳۸۴) نتایج نشان داد که ۶۵/۸ درصد نمونه ها، ارزشیابی های دانشجویی را یک منبع معتبر و قابل اعتماد می دانند و اعتقاد داشتند دانشجویان در بیان نظراتشان درباره اساتید خود صداقت دارند. قدرت بیان و روش تدریس استاد را با میانگین ۴/۰۵، به عنوان مهم ترین عامل در تدریس موثر و موفق استاد معرفی کردند (۵).

نتیجه مطالعه امینی و هنردار (۱۳۸۷) نشان داد که در کل ۷۰/۹ درصد اساتید، از روش ارزشیابی استاد توسط دانشجو رضایت دارند و حدود ۵۰ درصد آنان معتقد بودند که دانشجویان در تکمیل فرم های ارزشیابی اغراض شخصی را دخالت می دهند. از طرفی بیش از دو سوم دانشجویان تاثیر اغراض شخصی خود را در ارزشیابی استاد ناچیز می دانستند. همچنین ۶۰/۹ درصد دانشجویان معتقد بودند بین سخت-گیری استاد و نمره ارزشیابی وی ارتباط مستقیمی وجود دارد (۸).

نتیجه مطالعه آقاملائی و همکاران (۱۳۸۹) نشان داد که کمتر از یک سوم دانشجویان به سئوالات ارزشیابی پاسخ درست می دهند و دو سوم آنان معتقد بودند که دانشجویان در زمینه اهمیت ارزشیابی خوب توجه نشده اند. تسلط استاد بر موضوع، توانایی بیان و انتقال مفاهیم بیشترین عامل موثر در ارزشیابی آنان توسط دانشجویان است (۹).

با توجه به این که در نظام آموزشی کشور ارزشیابی استاد توسط دانشجو بخش مهمی از فرآیند ارزشیابی است، شناخت دیدگاه دانشجویان در مورد ارزشیابی اساتید و روش های اجرای آن می تواند راهنمایی برای اصلاح مشکلات بوده و به برنامه ریزان آموزشی در شناخت نقاط ضعف و قوت روند اجرای ارزشیابی کمک می نماید. این مطالعه با هدف تعیین دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان در مورد عملکرد اساتید در تدریس دروس نظری در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ انجام گرفت.

روش بررسی

این مطالعه توصیفی - تحلیلی بر روی ۳۳۰ دانشجوی از بین ۶۱۸ دانشجوی واجد شرایط دانشگاه علوم پزشکی انجام شد که (۱۴۸ نفر از دانشکده پزشکی، ۲۵۰ نفر از دانشکده پرستاری و مامایی و ۲۲۰ نفر از دانشکده پیراپزشکی و بهداشت) که به روش نمونه گیری تصادفی (طبقه‌ای) وارد مطالعه شدند. این افراد به تناسب تعداد دانشجویان شاغل به تحصیل دانشکده‌های سه گانه دانشگاه علوم پزشکی گلستان انتخاب شدند. معیار ورود نمونه‌ها به مطالعه، اشتغال به تحصیل دانشجویان در ترم سوم و بالاتر بود و جهت دستیابی به نتایج معتبرتر دانشجویان ترم‌های اول و دوم و همچنین دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی از مطالعه کنار گذاشته شدند.

ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه‌ای مشتمل بر دو بخش که قسمت اول آن متغیرهای زمینه‌ای و مشخصات فردی (۴سؤال)، قسمت دوم سئوال‌ات مربوط به عوامل موثر بر ارزشیابی استاد (۶۳سؤال) بود. برای درک بهتر و تجزیه و تحلیل مناسب‌تر اطلاعات و دستیابی به نتایج قطعی‌تر، سئوال‌ات بر اساس نزدیکی مفاهیم به پنج گروه تقسیم شدند که به ترتیب عبارت بودند از ویژگی‌های حرفه‌ای استاد (حاوی ۲۲ سؤال در مورد شیوه بیان استاد، نحوه ارائه درس، توانایی در تفهیم درس و...)، ویژگی‌های علمی استاد (حاوی ۹ سؤال در مورد توان علمی استاد، به روز بودن اطلاعات استاد، سابقه تدریس و...)، ویژگی‌های فردی و اخلاقی استاد (حاوی ۲۰ سؤال در مورد صبر و حوصله و فروتنی استاد، سخت‌گیری وی و...)، ویژگی‌های دانشجویان (حاوی ۶ سؤال در مورد صداقت دانشجویان در تکمیل پرسشنامه‌ها و دخالت دادن عوامل غیر مرتبط در ارزشیابی‌ها و...) و ویژگی‌های فرآیند ارزشیابی (حاوی ۶ سؤال در مورد روش اجرای ارزشیابی در دانشگاه، مناسب بودن پرسشنامه و زمان ارزشیابی‌ها در دانشگاه).

گزینه‌های پرسشنامه به صورت رتبه‌ای (خیلی زیاد تا اصلاً) با مقیاس نمره‌گذاری ۵-۱ ارائه گردید. روایی و پایایی پرسشنامه فوق در مطالعه شکورنیا و همکاران در دانشگاه جندی شاپور اهواز مورد تایید قرار گرفته بود ($\alpha=0/9$) (۵). به منظور محدودیت در دسترسی به معدل کل ترم‌های

گذشته دانشجویان، از خود اظهاری دانشجویان در این متغیر استفاده گردید. معدل دانشجویان به سه دسته خوب (بالای ۱۷)، متوسط (۱۷-۱۴) و ضعیف (زیر ۱۴) تقسیم بندی شدند. پس از تصویب پروپوزال تحقیقاتی در مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گلستان، نمونه‌گیری انجام و پرسشنامه را تکمیل کردند. داده‌های جمع‌آوری شده در نرم افزار آماری SPSS -11/5 وارد و از طریق آمار توصیفی به صورت توزیع فراوانی و درصد میانگین و انحراف معیار و از طریق آزمون‌های آماری تی مستقل، آنالیز واریانس و ضریب همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. ضریب اطمینان ۹۵ درصد در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

از مجموع ۴۵۰ دانشجو، تعداد ۳۳۰ دانشجو پرسشنامه را تکمیل و برگشت دادند که میزان پاسخگویی ۷۳/۳ درصد بود. ۷۳/۳ درصد (۲۴۲ نفر) دختر و ۲۶/۷ درصد (۸۸ نفر) پسر بودند. توزیع فراوانی دانشجویان به تفکیک دانشکده‌ها به ترتیب عبارت بودند از دانشکده پیراپزشکی و بهداشت ۳۸/۸ درصد، دانشکده پرستاری و مامایی ۳۸/۲ درصد و دانشکده پزشکی ۲۳ درصد. بیشترین فراوانی دانشجویان شرکت کننده در طرح، دانشجویان رشته پرستاری (۲۸/۵ درصد) و کمترین آن مربوط به رشته اتاق عمل (۳/۹ درصد) بود. میانگین معدل تحصیلی دانشجویان مورد بررسی $1/26 \pm 15/59$ بود. میانگین نمرات کل دانشجویان $3/97 \pm 0/40$ از ۵ بود که بالاترین آن مربوط به رشته تحصیلی بهداشت خانواده و اتاق عمل به ترتیب با $4/08 \pm 0/57$ و $4/07 \pm 0/41$ و کمترین آن مربوط به رشته تحصیلی پزشکی با $3/81 \pm 0/44$ بود. ثبات درونی مجموع ۶۳ سؤال فوق بر اساس آزمون آلفای کرونباخ ($\alpha=0/92$) بدست آمد.

میانگین و انحراف معیار نمرات دانشجویان دانشکده پیراپزشکی و بهداشت برابر با $4/02 \pm 0/37$ ، دانشکده پرستاری و مامایی برابر با $4/01 \pm 0/38$ و دانشکده پزشکی برابر با $3/81 \pm 0/44$ بود.

نظرات دانشجویان در مورد عوامل موثر بر ارزشیابی استاد بیانگر آن است که دانشجویان با میانگین $4/22 \pm 0/42$ ، ویژگی‌های حرفه‌ای استاد را مهم‌ترین عامل قلمداد نمودند

گروه‌های مختلف نظرات تقریباً یکسانی داشتند. بین ترم تحصیلی دانشجویان با عوامل موثر در ارزشیابی استاد تفاوت معنی‌دار نبود و یک همبستگی ضعیف منفی مشاهده شد ($F=0/066$ و $P=0/229$).

جدول ۱: توزیع فراوانی برخی از ویژگی‌های حرفه‌ای، علمی و فردی موثر در ارزشیابی استاد در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان در سال ۱۳۸۸

میانگین \pm انحراف معیار	ویژگی‌های حرفه‌ای	ویژگی‌های حرفه‌ای
۴/۶۴ \pm ۰/۹۶	توانایی در تفهیم درس	ویژگی‌های حرفه‌ای
۴/۵۴ \pm ۰/۷۲	تناسب تخصص استاد با درس تدریس شده	
۴/۵۳ \pm ۰/۷۸	شیوه صحبت کردن و بیان شیوای استاد	
۴/۵۰ \pm ۰/۷۸	برخورد و رفتار محترمانه استاد با دانشجو	
۴/۴۶ \pm ۰/۸۲	ایجاد انگیزه یادگیری در دانشجو	
۴/۴۱ \pm ۰/۷۱	رعایت سئونات استادی	
۴/۰۷ \pm ۱/۰۰	طرح درس و ارائه آن	
۴/۰۳ \pm ۰/۹۲	ارائه وقت استراحت ضمن تدریس	
۳/۹۹ \pm ۰/۹۶	ارائه جزوه درسی	
۳/۸۶ \pm ۱/۰۵	روحیه پژوهشی	
۳/۸۴ \pm ۰/۸۷	برگزاری امتحانات میان ترم	ویژگی‌های علمی
۳/۸۰ \pm ۱/۰۰	انجام حضور و غیاب	
۳/۴۰ \pm ۱/۳۰	جمع	
۴/۶۵ \pm ۰/۵۷	توان علمی و دانش استاد	
۴/۵۳ \pm ۰/۷۹	به روز بودن اطلاعات و دانش استاد	
۴/۴۰ \pm ۰/۸۲	توضیح کافی درس با ذکر مثال	
۴/۰۳ \pm ۰/۸۷	جمع بندی صحیح در پایان کلاس درس	
۳/۹۵ \pm ۰/۹۹	سابقه تدریس استاد	
۳/۹۳ \pm ۰/۸۸	ارائه منابع برای مطالعات بیشتر	
۳/۸۸ \pm ۰/۹۰	مشارکت دادن دانشجویان در تدریس	
۴/۱۴ \pm ۰/۵۵	جمع	ویژگی‌های فردی
۴/۶۱ \pm ۰/۶۸	صبر و حوصله و اخلاق خوب استاد	
۴/۵۰ \pm ۰/۸۲	انگیزه و علاقه بالای استاد به تدریس	
۴/۳۷ \pm ۰/۷۶	صمیمی و مودب بودن استاد	
۴/۳۷ \pm ۰/۹۱	صرف وقت برای دانشجو	
۲/۸۲ \pm ۱/۲۴	داشتن پست اجرایی در دانشگاه	
۲/۶۶ \pm ۱/۲۸	داشتن تحصیلات خارج از کشور	
۲/۵۶ \pm ۱/۳۸	جنسیت استاد	
۳/۸۶ \pm ۰/۵۲	جمع	

بر اساس آزمون آماری بین عوامل موثر در ارزشیابی استاد با رشته‌های تحصیلی دانشجویان تفاوت معنی‌دار مشاهده شد ($F=2/425$ و $P=0/015$). بدین ترتیب که دانشجویان رشته پزشکی و علوم آزمایشگاهی دیدگاه نامطلوب‌تر و دانشجویان رشته‌های اتاق عمل و بهداشت خانواده دیدگاه مطلوب‌تری نسبت به دیگر رشته‌ها داشتند. همچنین بر اساس آزمون آنالیز واریانس بین عوامل موثر در ارزشیابی استاد و نوع دانشکده‌ها تفاوت معنی‌دار مشاهده شد ($F=0/02$ و $P=4/217$)؛ بدین معنی که دانشجویان دانشکده پزشکی نسبت به دانشجویان دو دانشکده دیگر دیدگاه نا-مطلوب‌تری داشتند.

و ویژگی‌های علمی و فردی استاد به ترتیب با میانگین $0/55 \pm 0/14$ و $0/52 \pm 0/86$ در اولویت بعدی قرار داشتند.

در بخش ویژگی‌های حرفه‌ای «توانایی استاد در تفهیم درس»، «تناسب تخصص استاد با درس تدریس شده» و «شیوه صحبت کردن و بیان شیوای استاد» به ترتیب با میانگین $0/96 \pm 0/64$ ، $0/72 \pm 0/54$ و $0/78 \pm 0/53$ بیشترین نمره و «انجام حضور و غیاب در کلاس» با میانگین $1/30 \pm 0/40$ و «برگزاری امتحان میان ترم» با میانگین $1/00 \pm 0/80$ کمترین نمره را به خود اختصاص دادند (جدول ۱).

در بخش ویژگی‌های علمی «توان علمی و دانش استاد» با میانگین $0/57 \pm 0/65$ بیشترین نمره و «مشارکت دادن دانشجویان در تدریس» با میانگین $0/90 \pm 0/88$ کمترین نمره را به خود اختصاص دادند (جدول ۱).

در بخش ویژگی‌های فردی «صبر و حوصله و اخلاق خوب استاد» با میانگین $0/68 \pm 0/61$ بیشترین نمره و «جنسیت استاد» با میانگین $1/38 \pm 0/56$ کمترین نمره را به خود اختصاص دادند (جدول ۱).

۸۵/۱ درصد اطلاع دانشجویان از نتیجه ارزشیابی استاد را خواستار بودند و ۶۲/۴ درصد معتقد بودند که در پاسخ به سوالات پرسشنامه صداقت دارند. همچنین ۵۹/۴ درصد نمره ارزشیابی استاد توسط دانشجویان قابل اعتماد می‌دانستند. ۵۱ درصد نیز ارزشیابی استاد توسط دانشجویان را کارآمد می‌دانستند و ۶۹/۱ درصد نیز سوالات پرسشنامه-های ارزشیابی استاد را واضح و گویا ذکر کرده بودند.

بر اساس آزمون تی مستقل بین جنس و عوامل موثر در ارزشیابی استاد تفاوت معنی‌دار مشاهده شد ($P=0/015$) و $t=2/445$ ؛ بدین معنی که دانشجویان دختر دیدگاه مطلوبی نسبت به دانشجویان پسر داشتند. ارتباط بین عوامل موثر در ارزشیابی استاد با معدل تحصیلی دانشجویان معنی‌دار نبود ($F=0/875$ و $t=-0/011$)؛ یعنی دانشجویان با معدل تحصیلی مختلف، نظرات یکسانی در مورد عوامل موثر در ارزشیابی استاد ابراز نمودند. همچنین آزمون آماری به منظور بررسی تفاوت بین عوامل موثر در ارزشیابی استاد با سه گروه معدل دانشجویان (خوب، متوسط و ضعیف) انجام شد که معنی‌دار نبود ($P=0/589$ و $F=0/530$)؛ یعنی دانشجویان

بحث

ارزشیابی اساتید، نوعی ارزشیابی است که هدف آن تعیین میزان موفقیت اساتید در دستیابی به اهداف آموزشی خود است. در این بین دانشجویان یکی از گروه‌های اصلی دریافت-کننده محصولات آموزشی در دانشگاه‌ها هستند و استفاده از نظرات آنان در ارتباط با کیفیت آموزش اساتید و میزان حصول آن‌ها به اهداف آموزشی باید مدنظر قرار گیرد. مطالعه حاضر با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان در مورد عملکرد اساتید در تدریس دروس نظری انجام گرفت.

در این مطالعه ویژگی‌های حرفه‌ای استاد توسط دانشجویان بالاتر از دو ویژگی دیگر، یعنی ویژگی‌های علمی و ویژگی‌های فردی بود. یافته‌های نتایج مطالعه شکورنیا در دانشگاه جندی شاپور اهواز که در آن بالاترین میانگین نمرات به ترتیب مربوط به ویژگی‌های حرفه‌ای، علمی و فردی استاد بود، با مطالعه حاضر همخوانی دارد (۵). این یافته نشان دهنده توجه دانشجویان به شیوه تدریس و قدرت کلام و بیان استاد است، زیرا علی‌رغم مهم بودن ویژگی‌های علمی استاد، توانایی وی در تفهیم درس و شیوه صحبت کردن و بیان شیوای استاد از اهمیت بالایی برخوردار است. علت اهمیت دادن به ویژگی‌های حرفه‌ای می‌تواند به جلب توجه دانشجویان در کلاس درس و تاثیر آن در یادگیری مطالب درسی باشد. در مطالعه ظهور و همکار (۱۳۸۱) نیز انتقال شفاف و واضح مطالب توسط استاد از دیدگاه دانشجویان جزو مهم‌ترین شاخص تدریس اثربخش ذکر شده بود (۱۰). در مطالعه قدمی و همکاران (۱۳۸۶) ۸۴ درصد دانشجویان فن بیان و رعایت مهارت‌های تدریس توسط استاد را مهم‌ترین عامل ارتباط موثر بین استاد و دانشجو ذکر کردند (۱۱). در مطالعه فتاحی و همکاران (۱۳۸۴) از نظر اساتید، تلاش در تفهیم و انتقال مطالب درسی (۹۵/۶ درصد)، مناسب‌ترین سؤال برای ارزشیابی استاد توسط دانشجو ذکر شده بود (۱۲).

در مطالعه محمودی و همکاران (۱۳۸۸) ۴۳/۳ درصد دانشجویان تحصیلات تکمیلی معتقد بودند که اساتید دارای فن تدریس خوب هستند (۱۳). در مطالعه علی اصغرپور و همکاران (۱۳۸۹) ۹۰/۹ درصد دانشجویان قدرت بیان استاد را بر ارزشیابی دانشجو از وی موثر می‌دانستند (۱۴). نتایج

مطالعه Jang و همکارانش (۲۰۰۹) در تایوان نشان داد که توانایی استاد در انتقال مطالب به دانشجو مهم‌ترین ویژگی استاد از نظر دانشجویان بوده است (۱۵).

در تدریس موثر علاوه بر صلاحیت حرفه‌ای، توان علمی و دانش استاد، شخصیت و ویژگی‌های اخلاقی و فردی نیز مدنظر دانشجویان بود که این مطالب در مطالعات دیگر نیز قید شده است و با نتایج این مطالعه همخوانی دارد (۱۶ و ۱۷). در بین ویژگی‌های حرفه‌ای «توانایی در تفهیم درس»، در بین ویژگی‌های علمی «توان علمی و دانش استاد» و در بین ویژگی‌های فردی «صبر و حوصله و اخلاق خوب استاد» بالاترین نمره را به خود اختصاص دادند که با مطالعه شکورنیا در اهواز همخوانی دارد (۵)، زیرا هر سه مورد فوق از عوامل موثر در ارزشیابی یک استاد در تدریس می‌باشند. همچنین در بخش ویژگی‌های علمی، «ارائه منابع برای مطالعات بیشتر» کمترین میانگین را داشت که می‌تواند به دلیل تمایل بیشتر دانشجویان به تکیه و استفاده از جزوه باشد. در مطالعه محمودی و همکاران، دانشجویان به حیطه اخلاقی اساتید نمره بالاتری نسبت به حیطه فن تدریس و حیطه علمی دادند که با مطالعه حاضر همخوانی ندارد (۱۳). این تفاوت می‌تواند به عدم تفکیک مناسب حیطه‌های ارزشیابی و استفاده از ابزارهای غیرمشابه مرتبط باشد، کما اینکه با توجه به تشابه ابزار این مطالعه با مطالعه شکورنیا و همکاران نتایج یکسانی در این دو مطالعه از نظر سه حیطه فوق بدست آمد.

نتایج این مطالعه نشان داد که دانشجویان برخی از عوامل نظیر لهجه استاد، داشتن تالیفات علمی و مقالات چاپ شده، داشتن پست اجرایی در دانشگاه (رئیس، معاون و مدیر گروه)، داشتن تحصیلات خارج از کشور و جنسیت را در ارزشیابی استاد غیر مرتبط می‌دانند که این موضوع با یافته‌های مطالعات دیگر نیز همخوانی دارد (۵ و ۱۱ و ۱۸)، ولی نتیجه دو مطالعه انجام شده در کشور نشان دادند که دانشجویان در ارزشیابی اساتید بیشتر تحت تاثیر شهرت، وجهه اجتماعی، آراستگی و موقعیت اداری-اجرایی استاد قرار می‌گیرند که با نتایج مطالعه حاضر همخوانی ندارد که این مورد می‌تواند به دلیل فاصله زمانی انجام دو مطالعه فوق با مطالعه فعلی باشد (۱۹ و ۲۰).

در این مطالعه اختلاف معنی‌داری بین نظرات دانشجویان دختر و پسر در ارتباط با عوامل موثر در ارزشیابی استاد (ویژگی‌های حرفه‌ای، علمی و فردی استاد) مشاهده گردید؛ یعنی دانشجویان دختر دیدگاه بهتری نسبت به ارزشیابی استاد از طریق پرسشنامه داشتند که این امر می‌تواند به دلیل تفاوت دیدگاه و ویژگی‌های شخصیتی دو گروه از دانشجویان فوق باشد.

Fleischman و همکار (۲۰۰۷) در بررسی خود نتیجه گرفت که گاهی اوقات از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی موثر در تدریس، دانشجویان مونث نسبت به دانشجویان مذکر اساتید را بهتر مورد ارزیابی قرار می‌دهند (۲۱). در مطالعه Hessler و همکار (۲۰۰۸) نیز دانشجویان دختر نمرات بالاتری را به اساتید خود دادند (۲۲). Min و همکار (۱۹۹۸) در مطالعه‌اش به این نتیجه رسید که جنسیت به عنوان یک عامل نه تنها در مشارکت بلکه در ارزشیابی فرد نیز تاثیر می‌گذارد و نشان داد که ارزشیابی دانشجویان مونث از اساتید به طور کلی جنبه احساسی دارد، در حالی که ارزشیابی دانشجویان مذکر از جنبه‌های احساسی مبرا است (۲۳). در مطالعه شکورنیا تفاوتی بین این دو گروه از دانشجویان مشاهده نشد که با مطالعه حاضر همخوانی ندارد (۵).

حدود دو سوم دانشجویان معتقد بودند که ارزیابی آن‌ها از اساتید قابل اعتماد بوده و در بیان نظرات خود صداقت دارند و با شناخت واقعی از استاد صورت می‌گیرد و مسائل جانبی نظیر تسویه حساب دانشجو با استاد، تاثیری در ارزیابی آنان ندارد. یافته‌های مطالعات دیگر نیز این موارد را تایید می‌کنند. در مطالعه امینی و همکارش (۱۳۸۷) نیز ۴۸/۸ درصد اساتید معتقد بودند که دانشجویان در تکمیل فرم‌های ارزشیابی اغراض شخصی خود را تا حد زیادی دخالت می‌دهند، ولی ۶۷/۴ درصد دانشجویان معتقد بودند که اغراض شخصی را در این زمینه دخالت نمی‌دهند (۸). در مطالعه توکل و همکارانش (۱۳۷۷) ۶۴/۵ درصد دانشجویان اذعان داشتند که ارزیابی آن‌ها از اساتید اصلاً با واقعیت منطبق نیست (۱۹).

نتایج تحقیق حسینی و همکارش (۱۳۸۱) نشان داد که تنها ۱۰/۳ درصد دانشجویان ارزیابی‌های فعلی را با واقعیت

منطبق نمی‌دانند (۲۴). نتایج تحقیق دوم تا حدودی با مطالعه حاضر همخوانی دارد. علت عدم تطابق نتایج فوق ممکن است به دلیل عدم یکنواختی ابزارهای مورد استفاده (پرسشنامه)، نحوه و زمان ارزیابی‌ها و فضای آموزشی حاکم بر دانشگاه‌های محل انجام این تحقیقات باشد. به هر حال عده‌ای معتقدند که با توجه به پدیده نمره مورد انتظار و فرضیه آسان‌گیری، اساتیدی که به راحتی به دانشجویان نمره می‌دهند، نمره بیشتری نیز در ارزشیابی دریافت می‌کنند، اما باید توجه داشت که برخی از اساتید به دلیل اینکه خوب درس می‌دهند و خوب از دانشجو کار و تکلیف می‌خواهند، از دانشجویان نمره بیشتری هم دریافت می‌کنند (۲۵ و ۲۶). در مطالعه امینی و همکارش ۶۰/۹ درصد دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم، سخت‌گیری استاد در امتحان یا در سر کلاس را با کم شدن نمره ارزشیابی وی مرتبط می‌دانستند (۱۰). از طرفی اساتید معتقدند که ارزشیابی استاد توسط دانشجویان می‌تواند به عنوان ابزاری برای تهدید استاد درآمده و در نتیجه باعث شود اساتید به شیوه‌های غیراصولی روی آورده و از کیفیت تدریس خود بکاهند (۲۷). با توجه به اثر Naftolin پژوهشگران نتیجه گرفتند که این خطر وجود دارد که یک سخنرانی اغوا کننده علی‌رغم اینکه ممکن است از نظر محتوا بسیار ضعیف باشد، ولی افراد آن را خوب و مفید تشخیص داده و فکر کنند که از آن چیزی آموخته‌اند. بنابراین افراد آشنا به فنون اغواگری ممکن است در ارزشیابی توسط شاگردان نمرات بالایی را بگیرند بدون اینکه از موضوعات درسی اطلاع دقیق داشته باشند یا به شاگردان خود چیزی بیاموزند (۱۷).

اگرچه اکثر دانشجویان میزان وضوح و روشنی سئوالات پرسشنامه، تناسب سئوالات پرسشنامه، تعداد سئوالات پرسشنامه و زمان فعلی اجرای ارزشیابی در دانشگاه را مناسب می‌دانستند، ولی نزدیک به نیمی از نمونه‌ها (۴۶ درصد) ارزشیابی استاد از طریق پرسشنامه را ناکارآمد می‌دانستند. در مطالعه ضیائی و همکارانش (۱۳۸۶) ۴۰ درصد دانشجویان اعتقاد داشتند که فرم‌های ارزشیابی نمی‌تواند ارزیابی‌کننده کیفیت تدریس استاد باشد که تقریباً با مطالعه حاضر همخوانی دارد (۲۸). در مطالعه توتونچی و همکارانش در اصفهان (۱۳۸۵) اکثر اساتید نسبت به محتوای فرم‌های

ارزشیابی استاد مرتبط باشد. از محدودیت های این مطالعه، میزان عدم پاسخگویی حدود ۲۶ درصدی بود که ممکن است بر روی نتایج سوگرایی ایجاد کرده باشد و همچنین پایین بودن احتمالی اعتبار ابزار پرسشنامه برای سنجش واقعی دیدگاه افراد که با بی نام بودن پرسشنامه ها تا اندازه ای کنترل گردید.

نتیجه گیری

اگرچه هر سه ویژگی حرفه ای، علمی و فردی در ارزشیابی استاد مهم تلقی شده اند، ولی ویژگی حرفه ای و علمی استاد بیشتر از ویژگی های فردی در ارزشیابی استاد توسط دانشجویان مدنظر هستند. همچنین اکثر دانشجویان بیان نظراتشان درباره استاد صداقت داشته و ارزشیابی آنان یک منبع معتبر و قابل اعتماد بوده و از اغراض شخصی به دور است.

تشکر و قدردانی

این پژوهش با حمایت مالی حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی گلستان با کد ۳۵/۳۲۲۰ پ گ در تاریخ ۸۷/۵/۳۰ انجام شده است. مجریان طرح نهایت تشکر خود را از جناب آقای عبدالحسین شکورنیا، زهرا مقدم، فرهاد تربتی نژاد، علیرضا شریعتی، اعضای محترم کمیته آموزش در پژوهش مرکز توسعه مطالعات آموزش پزشکی، معاونت محترم پژوهشی دانشگاه و تمامی دانشجویان عزیز که در طرح شرکت داشتند، اعلام می نماید.

ارزشیابی و رویه اجرای آن نظر منفی داشتند (۳). بنابر موارد فوق و اهمیت امر ارزشیابی لازم است فرآیند ارزشیابی اساتید با رویکردی کارشناسانه و علمی تر و مبتنی بر دخالت مستقیم اساتید و نیز با توجه به کل عوامل موجود و موثر بر فعالیت های علمی، آموزشی و پژوهشی آنان انجام شود.

در این مطالعه بین نمره ارزشیابی استاد با معدل و ترم تحصیلی دانشجویان، ضریب همبستگی ضعیف مشاهده گردید؛ یعنی هرچه معدل تحصیلی و ترم تحصیلی دانشجویان بالاتر بود نمره ارزشیابی استاد پایین تر است. با توجه به ضریب همبستگی بسیار پایین نمره ارزشیابی استاد و معدل تحصیلی دانشجویان به نظر می رسد این همبستگی بسیار ضعیف نمی تواند در ارزشیابی استاد تاثیر چندانی داشته باشد. بدین لحاظ این متغیر نباید به عنوان یک عامل سوگیری در ارزشیابی استاد تلقی شود.

در مطالعه شکورنیا و همکارانش این میزان همبستگی ۰/۰۹ بود که با مطالعه حاضر همخوانی دارد (۶). همچنین بین نظرات دانشجویان دانشکده های مختلف ورشته های تحصیلی تفاوت معنی داری مشاهده شد، بدین ترتیب که دانشجویان دانشکده های پیراپزشکی و بهداشت و دانشکده پرستاری و مامایی نسبت به دانشجویان دانشکده پزشکی و دانشجویان رشته های اتاق عمل و بهداشت خانواده دیدگاه مطلوب تری نسبت به رشته های دیگر به خصوص رشته های پزشکی و علوم آزمایشگاهی داشتند که این امر می تواند ناشی از تفاوت در نوع انتظارات آنان از استاد و یا نوع نگاه آنان به مقوله

References

1. Komeili GR, Rezai GA. Methods of Student Assessment used by Faculty Members of Basic Medical Sciences in Medical University of Zahedan. Iran J Med Educ 2001;4(1):43-9.[Persian]
2. Veet LL, Shea JA, Ende J. Our continuing interest in manuscripts about education. J Gen Intern Med 1997(12):583-5.
3. Tootoonchi M, Changiz T, Alipour L, et al. Faculty Members' Viewpoints towards Teacher Evaluation Process in Isfahan University of Medical Science. Iran J Med Educ 2006;1(6): 23-31.[Persian]
4. Seyf AK. Educational measurement, assessment and evaluation. 5th edition. Tehran, Douran publisher, 2008

2008:66-8.

5. Shakurnia A, Motlagh ME, Malayeri AR, et al. Students' Opinion on Factors Affecting Faculty Evaluation in Jondishapoor Medical University. Iran J Med Educ 2005;2(5): 109-17.[Persian]
6. Shakurnia A, Malayeri AR, Torabpour M, et al. Correlation between Student Evaluation of Teaching and Students' Grades. Iran J Med Educ 2006;1(6): 51-8.[Persian]
7. Seldin P. The use and abuse of student rating of professors: the chronicle of higher education. [cited-2007dec3]. Available from: <http://www.washington.edu/oea/pdfs/reports/OEARreport0002.pdf>

8. Amini M, Honardar M. The view of faculties and medical students about evaluation of faculty teaching experiences. *Koomesh; J Semnan Uni Med Sci* 2008; 3(9): 171-8. [Persian]
9. Aghamolaei T, Javadpour S, Abedini S. Attitude of Bandar-Abbas medical university faculty members about their assessment by the scholars. *J Hormozgan Uni Med Sci* 2010; 14(3): 234-40. [Persian]
10. Zohoor AR, IslamiNejad T. Effective teaching criteria as viewed by Kerman University of Medical Sciences' students. *Payesh; J Iran Instit Health Sci Res* 2002; 4(1): 5-13. [Persian]
11. Ghadami A, Salehi B, Sajadi S, et al. Students' Points of View Regarding Effective Factors in Establishing Communication between Students and Faculty Members. *Iran J Med Educ* 2007; 1(7): 149-54. [Persian]
12. Fatahi Z, Adhami A, Noohi E, et al. Opinion of academic members of Kerman University of Medical Sciences about educational evaluation of lecture, 2002-03. *J Hormozgan Uni Med Sci* 2005; 1(9): 59-66. [Persian]
13. Mahmoudi H, Pazargadi M, Ebadi A. Evaluation of faculty teaching experience by postgraduate students. *Educ Strateg J* 2009; 2(2): 13-16. [Persian]
14. Aliasgharpour M, Monjamed Z, Bahrani N. Factors affecting students evaluation of teachers: Comparing viewpoints of teachers and students. *Iran J Med Educ* 2010; 10(2): 186-95. [Persian]
15. Jang S, Guan S, Hsieh H. Developing an instrument for assessing college students of teachers pedagogical content knowledge. *Proced Soci Behav Sci* 2009; (1): 596-606.
16. Ashraf H, Sabri M, Haghpanah S. Determination of the most important factors in overall effectiveness of a clinical teacher: students point of view. *Iran J Med Educ* 2002; 2(12): 14-15. [Persian]
17. Parsa Yekta Z, Nikbakht Nasrabadi A. Investigation of the teacher evaluation process with in Iranian medical education system. *Hayat; Nurs School Tehran Uni Med Sci J* 2004 ; 20 (10): 40-51. [Persian]
18. Tamizifar B, Najafi M, Samieinasab MR. Are there correlation between teachers evaluation results with students score in related lesson? *Med School J. Abstract of 4th national Congress on Medical Education. 2000: 21-2.* [Persian]
19. Tavakkol M, Rahimi M, Torabi S. Survey of teachers characteristics via students view with students evaluation from teachers approach. *Res Med Sci* .1998; 3(1): 25-33. [Persian]
20. Hajiaghajani S. Faculty of Nursing & Maternity teachers viewpoints about students evaluation effect on their teaching quality in Shahid Beheshti University of Medical Sciences. *Res Med Sci* 1998; 3(1): 28-36. [Persian]
21. Fleischman HL, Williams L. *An Introduction to Program Evaluation for Classroom Teachers*, Development Associates, Inc, Arlington, VA. Retrieved on August 22, 2007 from <http://teacherpathfinder.org/School/Assess/assess.html>
22. Hessler K, Humphery J. Students evaluation: Advice for novice faculty. *Facul Froum* 2008; 47(4): 187-89.
23. Min Q, Baozhi B. Factor's affecting student's classroom teaching evaluations. *Teach Learn Med* 1998; 10: 12-5.
24. Hosseini SM, Sarchami R. Attitude of students of Qazvin Medical University towards priorities in teachers assessment. *J Qazvine Uni Med Sci* 2002; 22: 33-7. [Persian]
25. Stringer M, Irwing P. Students evaluation of teaching and effectiveness: a structural modeling approach. *Br J Educ Psychol* 1998; 88: 409-26.
26. Patric J, Roslyn MS. An empirical evaluation of teacher effectiveness: the emergence of three critical factors. *Assess Evalu High Educ* 1998; 23: 165-75.
27. Sarchami R, Salmanzadeh H. The view of faculties of Iran University Of Medical sciences about effect of evaluation on teaching effectiveness. *J Qazvin Med Uni* 2005; 34: 67-71. [Persian]
28. Ziaee M, Miri M, Hajiabadi M, et al. Academic staff and students' impressions on academic evaluation of students in Birjand University of Medical Sciences and Health Services. *J Birjand Uni Med Sci* 2007; 4(13): 61-7. [Persian]

The Viewpoint of Students about The Influential Factors of Teacher's Performance in Theoretical Courses in Golestan University of Medical Sciences' Students

Mohammad Taghi Badeleh(MSc,MA)^۱, Abdolrahman Charkazi(PhD)^۲, Seyyed Abedine Hosseini(MSc)^۳, Ghanbar Rouhi(MSc)^۴, Akram Sanagoo(PhD)^۵, Seyyed Yaghoob Jafari(MSc)^۶

1-MSc of Anesthesia, MA of English Language Teaching & MA of Clinical Psychology, Instructor of General Courses Department, Golestan University of medical sciences, Gorgan, Iran. 2 -PhD in Public Health, School of health, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran. 3-Msc of Nursing, Golestan University of medical sciences, Gorgan, Iran. 4- MSc of health care management, Golestan University of medical sciences, Gorgan, Iran. 5-Associate Professor, Golestan University of medical sciences, Gorgan, Iran. 6- MSc of Anesthesia, Instructor of Paramedical School, Golestan University of medical sciences, Gorgan, Iran

Abstract

Background and Objective: Teachers' evaluation is considered one of the important strategies for education quality enhancement in universities. The objective of the current study was to investigate the students' viewpoints about the evaluation criteria of teacher's performance in theoretical courses in Golestan University of Medical Sciences.

Material and Methods: This cross-sectional study was conducted, in 2008, on 330 students of various disciplines. They were recruited via stratified random sampling and asked to fill out a valid and reliable questionnaire including 63 closed questions, which are related to individual, scientific and professional fields. Using SPSS software, we analyzed the data by descriptive statistics, independent t-test, and Anova and Pearson correlation.

Results: Seventy-three-point-three (n=242) are females and 26.7% (n=88) males. The most important factors in teacher's evaluation are Professional characteristics (4.22±0.42). Their scientific ability (4.14) and individual characteristics (3.86%), respectively, are the other factors. In professional characteristics, "The verbal skills and teaching methods" with the mean of 4.64; in scientific ability, "the knowledge and scientific power" with the mean of 4.65 and in individual issue, "patience and good humor" with the mean of 4.61 are the most important issues. Sixty-two-point-four percent of students believe that they are honest about their evaluation and 59.4% of them claim that their evaluation is reliable.

Conclusion: In spite of the importance of the scientific abilities, the verbal skills and teaching methods are considered the most prominent ones. The Students' viewpoints can be used as an important part of teachers' evaluation for recognizing and eliminating the shortcomings.

Key words: Teacher, Evaluation, Student, Golestan

* **Corresponding Author:** Abdolrahman Charkazi(PhD), **Email:** rcharkazi@yahoo.com